

THE IMPACT OF NATURAL PROTECTED AREAS ON ENTREPRENEURSHIP IN LIKA-SENJ COUNTY

UTJECAJ ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODE NA PODUZETNIŠTVO U LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANIJI

ZUPAN, Željko & PEJNOVIC, Jadranka

Abstract: *The purpose of this paper is to explore how protected areas contribute to the regional entrepreneurship. We analyzed the legal framework that is relevant in natural protected areas management, with special reference to the possibility of business interaction of public institutions that manage protected areas and regional entrepreneurs. The existing relations between the three public institutions that manage protected areas in Lika-Senj County and regional entrepreneurs were explored through interviews with the managers of these institutions. A relatively weak business interaction of public institutions that manage protected areas and regional entrepreneurs in Lika-Senj County is determined. The general impact of the natural protected areas on the regional entrepreneurship in Lika-Senj County is weak and insufficient.*

Key words: *natural protected areas, entrepreneurship, regional development, Lika-Senj County*

Sažetak: *Cilj ovoga rada je istražiti kako zaštićena područja prirode doprinose regionalnom poduzetništvu. Analiziran je pravni okvir upravljanja i gospodarenja zaštićenim područjima prirode, s posebnim osvrtom na mogućnosti poslovne interakcije javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode i regionalnih poduzetnika. Odnosi triju javnih ustanova u Ličko-senjskoj županiji s regionalnim poduzetnicima istraženi su metodom intervjua s menadžerima ovih institucija. Na temelju provedenog istraživanja je zaključeno da se radi o relativno slaboj poslovnoj interakciji javnih ustanova i regionalnih poduzetnika. Procijenjen je slab učinak zaštićenih područja prirode na stanje regionalnog poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji.*

Ključne riječi: *zaštićena područja prirode, poduzetništvo, regionalni razvoj, Ličko-senjska županija*

Authors' data: Željko, Župan, mag.oec., Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću, Bana Ivana Karlovića 16, Gospić, zzupan@velegs-nikolatesla.hr; Jadranka, Pejnović, prof., Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću, Bana Ivana Karlovića 16, 53000 Gospić, jpejnovic@velegs-nikolatesla.hr

1. Uvod

Analiza korištena za izradu Programa poticanja razvoja malog gospodarstva Ličko-senjske županije 2014.-2020. godine ukazuje na dominaciju malih poduzetnika u strukturi gospodarstva Ličko-senjske županije, te trend porasta broja aktivnih trgovačkih društava. Kao slabosti identificirane su postojanje samo jednog velikog poduzetnika (op.a. NP „Plitvička jezera“), nedostatnost kapitala i investicija, te nezadovoljavajuća razvijenost poslovnih mreža i povezanosti [1]. Ista analiza ističe obilježja gospodarskog sektora u županiji koji je malen i nerazvijen s nepovoljnom granskom strukturom gospodarstva. S druge strane, Ličko-senjska županija je prostorno najveća županija u Republici Hrvatskoj (oko 10% nacionalnog teritorija) s izuzetno povoljnim geografskim položajem i dobrom prometnom povezanošću. Ličko-senjska županija je izrazito ruralni prostor kojem je temeljna prednost postojanje bogate prirodne baštine. Među vodećima je u Hrvatskoj prema bioraznolikosti i broju zaštićenih prirodnih lokaliteta i objekata, a apsolutno je vodeća u udjelu zaštićenih područja (2.368 km² ili 58% površine svih nacionalnih parkova i parkova prirode u Hrvatskoj nalazi se u Ličko-senjskoj županiji) [2]. Zaštićenim područjima prirode upravljaju javne ustanove, a korištenje prirodnih dobara i prostora temelji se na planovima upravljanja zaštićenim područjima [3]. Zbog navedenih socioekonomskih i prirodnih specifičnosti prostora Ličko-senjske županije, odnos lokalnih poduzetnika i ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode je neophodno razmatrati u kontekstu svekolikog gospodarskog razvoja ove županije. To je posebno važno stoga jer se zaštićena područja prirode u Ličko-senjskoj županiji smatraju temeljnim razvojnim potencijalom ove regije, i za potrebe svih budućih razvojnih planiranja je potrebno poznavati postojeće ekonomske učinke zaštićenih područja na lokano poduzetništvo. U skladu s tim, glavni cilj ovoga rada je identificirati postojeće gospodarske odnose između lokalnih poduzetnika i javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima u Ličko-senjskoj županiji. Predmet rada su učinci koje zaštićena područja prirode imaju na poduzetništvo u Ličko-senjskoj županiji. Analiziran je pravni okvir upravljanja i gospodarenja zaštićenim područjima prirode, s posebnim osvrtom na mogućnosti poslovne interakcije javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima i regionalnih poduzetnika. Postojeći odnosi triju javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode u Ličko-senjskoj županiji (Nacionalni park „Sjeverni Velebit“, Nacionalni park „Plitvička jezera“ i Park prirode „Velebit“) s regionalnim poduzetnicima istraženi su metodom intervjua s menadžerima javnih ustanova. Svrha ovoga rada je identificirati mogućnosti i procijeniti utjecaj zaštićenih područja prirode kao potpore i zamašnjaka u razvoju poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji.

2. Analiza regulacije suradnje javnih ustanova i regionalnih poduzetnika

Pitanja vezana uz upravljanje zaštićenim područjem osim Zakonom o zaštiti prirode („NN“ 80/13), uređena su i drugim zakonima, a osobito onima koji skrbe o prirodnim resursima zaštićenog područja, kao što su: Zakon o prostornom uređenju („NN“, br.153/13), Zakon o šumama („NN“, br.140/05, 82/06, 129/08, 80/10, 124/10, 25/12,

68/12, 148/13, 94/14); Zakon o lovstvu („NN“, br. 140/05, 75/09, 153/09, 14/14, 21/16), Zakon o vodama („NN“, br.153/09, 63/11, 130/11, 56/13, 14/14), Zakon o poljoprivrednom zemljištu („NN“, br. 39/13, 48/15), te ostali zakonski i podzakonski akti i dokumenti. Uloga nacionalnih parkova i parkova prirode, kao zaštićenih područja od državnog značaja je, prije svega, očuvanje izvornih prirodnih i krajobraznih vrijednosti. Za oba oblika zaštićenog područja u Zakonu o zaštiti prirode definirano je da imaju znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu. U nacionalnom parku zakonom je zabranjena gospodarska uporaba prirodnih dobara dok su u parku prirode dopuštene gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga. Iako je uloga zaštićenih područja prije svega zaštita i očuvanje prirodnih, krajobraznih i drugih vrijednosti, u područjima gdje je to kategorijom zaštićenog područja dopušteno, poželjno je poticati održivi gospodarski razvoj lokalnog stanovništva. Dapače, za održivost zaštićenog područja nužna je suradnja sa lokalnim stanovništvom pri čemu sudjelovanje lokalne zajednice mora započeti već sa planiranjem zaštićenog područja, uključivanjem u odlučivanja te upravljanje i nadzor, ali i doprinijeti financijskoj koristi lokalnog stanovništva od postojanja i funkcioniranja parka. Mogućnosti suradnje javnih ustanova i lokalnog stanovništva najbolje se očituju u turističkom sektoru. Moguće je ostvariti obostranu korist na način da se usklade aktivnosti lokalnog stanovništva sa mjerama očuvanja zaštićenog područja, dok se s druge strane širi ponuda prihvatljivog smještaja za posjetitelje, prijevoz, ponuda izvornih lokalnih proizvoda, tradicijskih suvenira i ostalo[4]. Svjesnost uprava javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima za nužnom suradnjom sa lokalnim stanovništvom vidljiva je iz njihovih strateških dokumenata, prije svega Planova upravljanja. Upravljanje zaštićenim područjem temelji se na Planu upravljanja kao strateškom dokumentu koji utvrđuje svrhu stanja zaštićenog područja te određuje ciljeve upravljanja, aktivnosti potrebne za ostvarenje ciljeva i pokazuje učinkovitost upravljanja. Planove upravljanja kao i godišnje programe zaštite održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja nacionalnog parka i parka prirode donosi Upravno vijeće institucije uz prvotnu suglasnost državnih stručnih institucija za zaštitu prirode (Ministarstvo i Državni zavod za zaštitu prirode). Upravo se u Planovima upravljanja u tri zaštićena područja na području Ličko-senjske županije (NP Plitvička jezera, NP Sjeverni Velebit te PP Velebit) u vizijama razvoja institucija navode, gotovo identična, tri temeljna cilja predviđena za dugoročno održivo upravljanje Parkom [5] [6] [7]:

- Očuvanje
- Obrazovanje i rekreacija
- Jačanje lokane zajednice - pojačati započetu suradnju sa lokalnom zajednicom s ciljem regionalnog gospodarskog rasta i razvoja, osiguravanje prihoda lokalnom stanovništvu te otvaranje novih radnih mjesta.

Kao mjere za provedbu cilja za jačanje lokalne zajednice navode se brojne aktivnosti, između ostaloga:

- Podržavanje tradicionalne poljoprivrede i očuvanja autohtonih sorti i pasmina,
- Podržavanje izravnog trženja lokalnih proizvoda,

- Izrada robne marke autohtonog, lokalnog proizvoda,
- Uspostava uske suradnje s turističkim sektorom, agencijama i turističkim zajednicama (lokalnim i regionalnim) i ponuđačima,
- Redoviti sastanci sa lokalnim stanovništvom.

3. Analiza odnosa javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode i regionalnih poduzetnika u Ličko-senjskoj županiji

Odnos javnih ustanova NP „Sjeverni Velebit“, NP „Plitvička jezera“ i PP „Velebit“ i regionalnih poduzetnika analiziran je metodom standardiziranog intervjua. Metoda standardiziranog intervjua je odabrana kao pogodan alat za dobivanje iscrpnih odgovora na temelju kojih će biti moguće identificirati postojeće gospodarske odnose između lokalnih poduzetnika i ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode što je glavni cilj ovoga rada. Negativna strana ove metode je mogućnost visoke razine subjektivnosti u ponuđenim odgovorima ispitanika. Da bi se umanjili ovi negativni učinci, odgovori menadžera na postavljena pitanja su komparacijski analizirani. Menadžerima javnih institucija postavljena su slijedeća pitanja (tablica 1.):

1.	Izdvojite konkretnu djelatnost vaše institucije za koju smatrate da najviše doprinosi razvoju Ličko-senjske županije?
2.	Kako biste prema Vašem mišljenju ocijenili stanje poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji?
3.	Za koje gospodarske sektore u Ličko-senjskoj županiji smatrate da imaju najveći razvojni potencijal?
4.	Ukratko objasnite odnos između vaše institucije i poduzetnika u Ličko-senjskoj županiji.
5.	Koji pristup dominira u odnosima vaše institucije prema poduzetnicima u Ličko-senjskoj županiji?
6.	Kako biste ocijenili intenzitet suradnje vaše institucije s poduzetnicima u Ličko-senjskoj županiji?
7.	Izdvojite dva poduzetnička sektora s kojima ste najčešće ostvarivali suradnju u proteklih godinu dana.
8.	Smatrate li da je suradnja s poduzetnicima u Ličko-senjskoj županiji, a sukladno osnovnoj djelatnosti vaše institucije zadovoljavajuća?
9.	Navedite razloge koji prema Vašem mišljenju otežavaju suradnju između Vaše institucije i poduzetnika u Ličko-senjskoj županiji.

Tablica 1. Pitanja za intervju postavljena menadžerima javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode

Odgovori menadžera na postavljena pitanja tijekom intervjua su prikazani u tablici 2.

Rb. pitanja	NP „Sjeverni Velebit“	NP „Plitvička jezera“	PP „Velebit“
1.	„Razvoj turizma“	„Glavna djelatnost je zaštita i očuvanje te prezentacija prostora NP koji je jedini prirodni lokalitet U RH na listi UNESCO-ve prirodne baštine, dodatne djelatnosti, a u službi osnovne su ugostiteljstvo i trgovina. Smatram da bi se županija trebala razvijati na način kao i NP, prezentirajući prije svega prirodne posebnosti te razvijajući djelatnosti, uslužne i proizvodne, kao dodatne“	„JU PP „Velebit“ se primarno bavi zaštitom prirode, sukladno s tim naša svrha je edukacija, zaštita i promicanje prostora Velebita“
2.	„Slabo“	„Nemam dovoljno informacija za detaljan odgovor, zbog prirode posla upoznati smo tek s manjim dijelom djelatnosti“	„Stanje u poduzetništvu nije zadovoljavajuće iz razloga što je veliki nedostatak ljudi koji su nakon školovanja ostali u velikim središtima. Mi smo npr. imali problem zaposliti vodiče u Cerovačkim špiljama“
3.	„Turizam, poljoprivreda i drvna industrija“	„Turizam, ugostiteljstvo, proizvodnja hrane“	„Turizam, poljoprivreda i drvna industrija“
4.	„Poslovna suradnja – usluge“	„Suradnja s poduzetnicima postoji na način da se javljaju na natječaje za nabavu proizvoda ili usluga koje NP traži. Smatram da se poduzetnici do sada tek u manjem broju opredjeljuju za suradnju sa NP jer ista u prošlosti nije bila transparentna, prije svega se ovo odnosi na postupke nabave“	„JU PP „Velebit“ je od svog osnutka nastojala imati blizak odnos s lokalnim poduzetnicima, mi tu možda nismo niti prepoznati kao jedan od faktora koji „ostavljaju“ novac u zajednici...svaku uslugu ili posao koji ne može odraditi ustanova, a moguće je tu uslugu nabaviti u našoj županiji

			mi koristim o priliku da to i učinimo. Ponekad smo vezani javnom nabavom pa tu ne možemo imati direktnog utjecaja na izbor izvođača. Evo mene posebno veseli zadnji primjer gdje smo s lokalnim akademskim slikarom dogovorili izradu suvenira“
5.	„Inicijativan pristup“	„Reaktivan pristup“	„Inicijativan“
6.	„Slab intenzitet suradnje“	„Slab“	„Intenzivna“
7.	„Mliječno-prerađivačka djelatnost i turistička djelatnost“	„Proizvodnja hrane i pića (sirana Runolist i Eko-Gacka Otočac, proizvođač ličke šljivovice Eror Debelo Brdo, pivovara Ličanka i proizvođač krumpira Korun d.o.o. Lovinac), obrtnici (staklari, stolari, limari...)“	„To su trgovački sektor i građevinsko-servisni sektor“
8.	„Zadovoljavajuća“	„Zadovoljavajuća“	„Nezadovoljavajuća“
9.	„Administracija i propisi“	„Neprilagođena ponuda, nemogućnost isporuke traženih proizvoda i usluga za sezonski oblik poslovanja...“	„Naša temeljna zadaća je zaštita okoliša, u ovom segmentu često nas poduzetnici gledaju kao smetnju a ne kao servis koji se može kapitalizirati“

Tablica 2. Odgovori menadžera na postavljena pitanja

Komparacijska analiza odgovora ukazuje na slijedeće: razvoju Ličko-senjske županije javne ustanove najviše doprinose kroz zaštitu prirode i promociju prirodnih osobitosti u svrhu razvoja turizma (pitanje 1.), menadžeri dviju javnih ustanova smatraju da je stanje poduzetništva u županiji slabo i nezadovoljavajuće dok menadžer JU NP „Plitvička jezera“ ne može procijeniti zbog nedostatka informacija (pitanje 2.), svi menadžeri ističu turizam i poljoprivredu kao gospodarske sektore s najvećim razvojnim potencijalom (pitanje 3.), suradnja javnih ustanova i poduzetnika je prigodne naravi, uvjetovana i ograničena postojećim propisima (pitanje 4.), jedino menadžer JU NP „Plitvička jezera“ navodi da je odnos javne ustanove prema poduzetnicima dominantno reaktivan, tj. javna ustanova reagira na zahtjeve

poduzetnika, dok ostale dvije institucije navode da je njihov pristup poduzetnicima inicijativan (pitanje 5.), menadžeri javnih ustanova koje upravljaju nacionalnim parkovima odgovaraju da je intenzitet suradnje slab (prigodna suradnja) dok menadžer PP „Velebit“ odgovara da postoji intenzivna suradnja (učestala suradnja koja nije na dnevnoj razini) (pitanje 6.), sve ustanove navode da su u proteklih godinu dana najčešće surađivale s poduzetnicima iz sektora turizma i poljoprivrede (pitanje 7.), menadžeri javnih ustanova koje upravljaju nacionalnim parkovima procjenjuju da je suradnja s regionalnim poduzetnicima, a sukladno osnovnoj djelatnosti njihove institucije, zadovoljavajuća, dok menadžer PP „Velebit“ smatra da je suradnja nezadovoljavajuća (pitanje 8.), kao glavne prepreke suradnji s poduzetnicima ističu se propisi i administracija, neprilagođena ponuda i kriva percepcija o odnosu javne ustanove i poduzetništva (pitanje 9.).

4. Zaključna rasprava

Temeljem provedenog istraživanja procijenjen je slab i nedovoljan utjecaj zaštićenih područja prirode na regionalno poduzetništvo u Ličko-senjskoj županiji. Iako je u postojećoj regulativi naglašena potreba kontinuirane suradnje ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode i lokalnih poduzetnika, u stvarnosti je ona slaba i prigodnog karaktera. To je nedovoljna razina suradnje da bi uloga zaštićenih područja za razvoj regionalnog poduzetništva bila značajna. Posljedica toga je da ogromni broj posjetitelja zaštićenih područja prirode u ruralnim područjima ne ostavlja značajan i izravan trag na gospodarski razvoj istoga područja. Ova se činjenica nameće kao imperativ za korekcije postojećih odnosa između ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima prirode i lokalnih poduzetnika.

5. Literatura

- [1] *Program poticanja razvoja malog gospodarstva Ličko-senjske županije 2014.-2020. godine* (http://www.licko-senjska.hr/images/stories/dokumenti/gospodarstvo/program_razvoja_malog_gospodarstva.pdf) *Pristup:* 22-02-2016.
- [2] www.licko-senjska.hr, Dostupno na: http://www.licko-senjska.hr/rec/index.php?option=com_content&view=article&id=66&Itemid=209 *Pristup:* 12-3-2016
- [3] Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13, Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> *Pristup:* 08-03-2016
- [4] Kosorić, M. (2000). Modeliranje upravljanja zaštićenim područjima na primjeru upravljanja „Park-šume Marjan“, magistarski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split
<http://www.marjan-parksuma.hr/userfiles/pdf/mrkosovic.pdf> *Pristup:* 02-04-2016
- [5] Plan upravljanja Nacionalnog parka Plitvička jezera (2007). Ministarstvo kulture RH, ISBN 978-953-6240-83-8, Plitvička jezera
- [6] Plan upravljanja Nacionalnim parkom Sjeverni Velebit (2007). Ministarstvo kulture RH, ISBN 978-953-6240-75-3, Krasno
- [7] Plan upravljanja Park prirode Velebit (2007). Ministarstvo kulture RH, ISBN 978-953-6240-77-7, Gospić

Photo 072. Ham / Šunka